

Lausunto

26.01.2024

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Kyseinen lausunto on tehty koontina Pirkanmaan kuntien nuorisopalveluiden esihenkilöiden verkoston keskustelua:

Opiskeluhuoltoon liittyen luonnos toteaa: " Ennaltaehkäisyllä, matalan kynnyksen tuella ja läsnäololla sekä yhteisöllisyyden lisäämisellä vahvistetaan eri ikäisten nuorten hyvinvointia ja vähennetään mielenterveyspalveluiden tarvetta. ". Pirkanmaalaisissa kunnissa todellisuus on kuitenkin että tämä vaatisi vahvempia resursseja kuin nyt on olemassa, sillä Hyvinvointialue on leikannut opiskeluhuollon toimijoiden työaikaa per koulu, jolloin käy päinvastoin eli ennaltaehkäisy, matalan kynnyksen tuki ja läsnäolo vähenee tai käy jopa mahdottomaksi eikä hyvinvointialueella ole riittävästi voimavaroja vastata koulutuksen järjestäjän määrittelemiin opiskeluhuollon toimintatapoihin.

Harrastamisen Suomen malliin liittyen: Pirkanmaalaisissa kunnissa on positiivisia esimerkkejä kokeiluista joissa harrastustoimintaa sijoitettiin keskelle koulupäivää, ja lähes 100 % nuorista osallistui.. Lukuvuonna 2023-2024 tämä ei ilmeisesti kuitenkaan mallin raamien / normien mukaan enää ole ollut mahdollista, joten osallistujien määrä romahti. Mallin normisto vaatii uudelleen arviointia. Tutkitusti harrastaminen keskellä koulupäivää parantaa kouluviihtyvyyttä ja myös vaikuttaa oppimiskykyyn. Lisäksi harrastamisen malliin luonnoksessa kuvataan sitä suhteessa nuoriin, mutta toimenpiteet ja malli painottuu pääasiassa peruskouluikäisiin. Jää epäselväksi harrastamisen mallin tuomat positiiviset vaikutukset, tavoitteet ja toimenpiteet ulottuvat vanhempiin (alle 29 vuotiaisiin) nuoriin? Huomioitavana seikkana tulee ottaa pienten kuntien resurssit toteuttaa esim. etsivää harrastustoimintaa sekä etsivää kulttuurista nuorisotyötä. Avustusten merkitys toiminnan toteuttamisessa on suuri. Harrastustoiminnassa tulisi ottaa lisäksi huomioon, miten turvataan harrastusmahdollisuudet, jotka tukevat hyvinvointia ja terveyttä mutta mahdollisesti myös urakehitystä, myös niille, jotka ovat heikommassa asemassa sosioekonomiselta statukseltaan. Pienissä kunnissa on muutoinkin rajallisesti harrastusmahdollisuuksia ja harrastusten tarjoajia. Harrastusmahdollisuuksia järjestävät pitkälti järjestöt ja yhdistykset sekä kunta. Järjestöjen ja yhdistysten tukeminen myös valtion taholta on tärkeää, jotta harrastustoimintaa pystytään

edelleen järjestämään. Hallitus on jo leikkaamassa järjestöiltä, jolloin vielä enemmän järjestöjen toiminnan turvaaminen jää kunnan ja jäsenien vastuulle.

Ajatus siitä, että työelämän ja koulutuksen ulkopuolella jääville nuorille järjestetään erilaista toimintaa, joka pitää sisällään mm. liikuntaneuvontaa ja ohjausta kulttuuri- ja liikuntaharrastuksien pariin, on hyvä. Ohjelmassa painotetaan jo työttömiin nuoriin. Tässä voitaisiin ottaa kantaa myös siihen, että jo perus- ja lukio-opetuksessa olevat nuoret uupuvat ja kokevat ahdistusta, jolloin riski työkyvyttömyyteen ja uupumukseen tulevaisuudessa. Oma polku ei välttämättä muodostu vielä lukiossa, joka aiheuttaa lisää paineita nuorille. Lisäksi tulisi ottaa kantaa siihen, mitkä ovat työttömyyden taustalla olevat syyt. Miten näihin puututaan ja ennaltaehkäistään työttömyyttä? Painopisteen ei tulisi olla korjaavassa työssä vaan ennaltaehkäisyssä.

Nuorten työpajatoiminnan toteuttamisen raameihin kaivataan joustavuutta ja malleja pieniin kuntiin. Tarve saattaa olla liian vähäistä oman työpajan pyörittämiseen, mutta nuorella tulisi silti siihen olla mahdollisuus. Ylikunnalliseen yhteistyöhön ja koordinaation alueilla tulisi antaa luonnoksessa myös eväitä ratkaista pienten kuntien haasteita nuorten palveluiden tarjoamisessa ylipäättänsäkin

Perheiden tukemista kasvatuksessa kuvataan luonnoksessa vain vähän, vaikka ne ehkä keskeisimmässä asemassa suhteessa nuorten hyvinvointiin. VANUPO voisi tarjota enemmän sisältöä ja suitsutusta luoda ja rakentaa vastavuoroisesti nuorisotyön ja hyvinvointialueiden (esim. perhekeskustoiminta ja paikallinen nuorisotyö) yhteistyötä perheiden tukemiseksi. Vahvempi huomiointi nuorten elinympäristön vaikutuksiin heidän terveyteen ja hyvinvointiin. Esimerkiksi perheiden sekä perheen aikuisten tukeminen jo varhaisessa vaiheessa, lisää ennaltaehkäiseviä matalan kynnyksen palveluita ja tukitoimia.

On erityisen tärkeää, että nuorten hyvinvointiin panostetaan jo ennaltaehkäisevästi heidän arkiympäristössään. Matalan kynnyksen palvelut tukevat tätä työtä. Pienten kuntien kannalta tulisi selvittää, miten toteutetaan käytännössä palveluiden saatavuus. Esimerkiksi pienissä kouluissa kuraattoripalvelu on saatavilla vain yhtenä päivänä. Kouluissa on myös eroja. Esimerkiksi erityisopetuksen järjestäminen omassa koulussa, sijoitettujen oppilaiden määrä ja muut sosioekonomiset eroavaisuudet saattavat lisätä tarvetta matalan kynnyksen palveluille. Miten taataan palvelujen määrä suhteessa todelliseen tarpeeseen eli perustuuko tarjonta vain määrälliseen tietoon? Tiedonkulkua ja vastuunjakoja tulee selkiyttää etenkin kunnan ja hyvinvointialueen välillä, jotta vältetään päällekkäistä työtä ja jotta työ tuottaa konkreettista tulosta, eikä jää suunnittelun tasolle.

Lastensuojelulain uudistus on todella odotettu ja merkityksellinen muutos, jotta lastensuojelussa työskentelevillä ammattilaisilla on todellinen mahdollisuus toimia nuorten edun mukaisesti. Ammattilaisilla tulee olla riittävästi keinoja käytössä, jotta haastaviin tilanteisiin pystytään puuttumaan. On tärkeää, että myös muut nuorten parissa työskentelevät voivat tulevaisuudessa luottaa lastensuojelun toimivuuteen ja lapsen edun toteutumiseen. On erityisen tärkeää, että lastensuojeluun varataan riittävästi resursseja ja että asiakasmäärä pysyy hallittavana jokaista lastensuojeluviranomaista kohden. Voisi olla tarpeen, että ammattilaisten käytössä olisi valtakunnallinen konsultaatiolinja lastensuojeluviranomaisille. Esimerkiksi sivistystoimissa hyvinvointialueuudistuksen jälkeen saattaa olla vaikeaa saada konsultaatioapua lastensuojelullisissa asioissa.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Kyseinen lausunto on tehty koontina Pirkanmaan kuntien nuorisopalveluiden verkoston esihenkilöiden keskustelua:

Kulttuuri- ja liikuntapalveluiden yhteistyön sekä kansainvälisyys työn vahvistaminen osaksi nuorisotyön kenttää tukee mielen hyvinvointia ja luo uusia mahdollisuuksia nuorille kokea olevansa osa yhteisöjä. Koululla tehtävä kohtaamistyö eri tasoilla madaltaa nuorten polkua eri palveluihin. Lisäksi tarvitaan toimintamalleja ja maakunnallista koordinaatiota, jotta tiedon kulkua ja tiedolla johtamista voidaan tehdä tehokkaasti. Aluekoordinaation malli voi tähän vastata.

Luonnoksessa korostuu neuropsykiatrisesti oireilevien (nepsy) lasten palveluihin ja heidän perheittensä tukeen sekä nopeaan diagnosointiin ja avun piiriin pääsyyn. Luonnos ei kuitenkaan mainitse nuoria kohderyhmänä.

Luonnoksessa korostuu myös kulttuurin ja kulttuuripalveluiden roolin vahvistaminen nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tämä voidaan varmasti valjastaa voimavaraksi kasvukeskuksissa, mutta pienten kuntien osalta moisen arkipäivään ja nuorten toimintaan yhdistämiseen toteutuu vain sille allokoitujen resurssien ja rahoitusten kautta. Tarvitaan yhteistyötä kasvukeskusten kanssa (alueelliset kulttuuripassit) ja tai / osaavia ja koulutettuja vapaaehtoisia, kulttuurikoutseja tai nuorisotyöntekijöitä.

Koulujen psykologipalveluiden ja kuraattoripalveluiden toteutumisesta on välittömästi tehtävä kartoitusta ja nähtävä todellisuus. Pienten kuntien osalta palvelut eivät yksinkertaisesti toteudu resurssin puutteen vuoksi! Tällä hetkellä muutoinkin varsinkin pienissä kunnissa nuorten mielenterveysongelmien lisääntyminen on huolestuttavaa. Ongelma on ollut tiedossa pitkään ja sille olisi pitänyt tehdä toimenpiteitä jo huomattavasti aiemmin. Resurssien vähentäminen, byrokratia ja ammattilaisten työnkuvan vaikeuttaminen ovat ennestään lisänneet haasteita.

Myös hyvinvointialueelle siirtyminen on aiheuttanut takapakkia palveluiden tuottamisessa sekä viestinnässä. Tällä hetkellä huomattavan osan nuorten mt- ja päihdetyöstä ovat tehneet järjestöt ja yhdistykset. Kuitenkin hallitus suunnittelee leikkaavansa juuri heiltä. Tämä on ristiriidassa tavoitteiden kanssa, ellei tulevaisuudessa suunnata merkittäviä resursseja kunnille ja hyvinvointialueille nuoren mielenterveyden tukemiseen.

Terapiatakuu on tärkeä tavoite ja hienoa, että sen toteutumista varten on konkreettisia keinoja, kuten kohdennetut 35 miljoonan euron lisärahoitus. Terapiatakuussa tulisi lisäksi huomioida, että nuorille on saatavilla riittävästi päteviä terapeutteja. Terapian onnistumiseen liittyy vahvasti asiakkaan ja terapeutin välinen suhde. Tulisi siis miettiä, että olisiko valtion syytä tukea myös terapiakoulutusta niin, että päteviä terapeutteja on tulevaisuudessa saatavilla myös haja-asutusalueella. Lisäksi huomioon tulisi ottaa, miten pienissä kunnissa toteutetaan matalan kynnyksen palveluita nuorille, esim. juuri walk-in-toiminta. Näiden kohdennettujen palvelujen lisäksi on huomioitava, että nuorten parissa toimivilla aikuisilla on riittävä osaaminen laadukkaan, turvallisen ja nuorten mielen hyvinvointia tukevan toiminnan järjestämiseen. Lisäksi huomiota tulee kiinnittää ammattilaisten työhyvinvointiin, jaksamiseen ja resursseihin, jotta työsuhteissa eli nuorten tukiverkoston aikuisissa on pysyvyyttä.

Palveluiden osalta on rakennettava sujuvampia rakenteita nuorten ohjauksessa ammattilaiselta toiselle, nuorelle sopivan avun piiriin. Sekä edistettävä eri ammattiryhmien/ moniammatillisen yhteistyötä sujuvuutta nuoren ja perheen kanssa.

Näemme luonnoksessa hyvänä, että luontoarvo ja seikkailukasvatus on nostettu esiin. Hyvä, että kannetaan huolta nuorten parissa toimivien aikuisten, mukaan lukien harrastustoiminnan ohjaajien (esim. valmentajien) riittävästä osaamisesta myös laadukkaan, turvallisen ja nuoren mielen hyvinvointia tukevan toiminnan näkökulmasta.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Kyseinen lausunto on tehty koontina Pirkanmaan kuntien nuorisopalveluiden esihenkilöiden verkoston keskustelua:

Luonnoksessa mainittu Ankkuritoimintaan satsaaminen pidetään hyvänä, sillä se ei nykyisellään ole riittävä jotta se kattaisi sille asetetut tarpeet, eikä sillä ole mahdollisuutta jalkautua / ulottua kaikkiin kuntiin alueillaan. Tällöin mm. pienet kunnat jäävät jälleen ilman.

Pidämme tärkeänä että kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävä nuorisotyö järjestetään nimenomaan nuorisotyöllisestä osaamisesta ja hallinnosta lähtöisesti. Tällä hetkellä saman tyyppisillä tavoitteilla ministeriöt jakavat monenlaista rahoitusta joka jalkautuu kouluihin, ja nimikkeitä toiminnalle on monenlaisia. Yhtenäistäminen olisi järkevää toiminnan kehittämisen ja kehittymisen kannalta, ja näemme järkevänä, että tästä tulee valtion tasolla resursseina yhtenäisempää, ja että se panostaa nuorisotyöllisen lähestymisen ja osaamisen tuomisen osaksi kouluja ja oppilaitoksia. Koululla tehtävä nuorisotyö antaa nuorisotyölle mahdollisuuden kohdata nuoria kouluympäristössä, mutta kun se on nuorisotyöstä käsin organisoitua se pitää sisällään myös toiminnan nuoren vapaa-ajalla eli antaa nuorisotyölle kokonaiskuvan nuoren elämänpiiristä. Kohdennetut ja erityisrahoitukset (mm. koulunuorisotyöhön) kaipaavat kipeästi myös hallinnollisesti pidempiä hankekaaria.

Kuvattuihin toimenpiteisiin toivottaisiin erityisesti lisäystä toimenpiteitä nuorten nuorten mielekkään arjen tukemiseen. Matalan kynnyksen kulttuuri, liikunta, luonto elämykset tulisi olla kaikkien nuoren saatavilla. Lisäksi huomiota ja tukitoimia on lisättävä liikunnan edistämiseen ja tasapainon löytämiseen älylaitteiden käytössä.

Kiusaamiseen ja väkivaltaan puuttumiseen ei ole linjattu tai rakenteilla yhteistä valtakunnallista toimenpidettä tai mallia. Tähän tulisi puuttua myös lastensuojelun keinoin, joka tulee ottaa huomioon lastensuojelulain uudistuksessa. Hallintorajat ylittäen, on erityisen tärkeää, että jopa valtakunnallisesti meillä olisi yhtenäinen linja ja toimivat keinot puuttua kiusaamiseen ja väkivaltaan.

Yleisesti luonnos sisältää käsitteitä ja malleja ko. tavoitteisiin ja toimenpiteisiin liittyen, joita olisi syytä avata paremmin (Lumate -strategia, Safer Internet)

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

Kyseinen lausunto on tehty koontina Pirkanmaan kuntien nuorisopalveluiden esihenkilöiden verkoston keskustelua:

Linjausten tarpeellisuus heijastelee toisaalta nuorisotyön asemaa kunnissa suhteessa esimerkiksi kulttuuri- ja liikuntapalveluihin, mutta toisaalta viestii myös kysymystä siitä luotetaanko kuntien johtamiseen ja päätöksentekoon. On ilmeistä että lakisääteinen raami nuorisotyön toteuttamiselle

kunnissa on liian väljä varmistamaan laadukkaiden nuorisotyön palveluiden toteutumisen. Tätä seuraa tietysti myös resurssi.

Yleisesti kannamme myös huolta siitä että valtion kunnalliseen nuorisotyöhön osoittaman valtionosuuden riittävyys sille annettuihin tavoitteisiin/velvoitteisiin ja sen kohdentumisen nuorisopalveluihin ei yksinkertaisesti ole riittävä. Näin kunnissa keskusteluun nousee VANUPO:n velvoittavuus ylipäättänsä. Resurssia ei yksinkertaisesti ole, ja siitä mikä ei ehdottomasti ole lakisääteistä tullaan aina karsimaan.

Linjauksissa esitetään kuntien hyvinvointityö ja yhteistyö hyvinvointialueiden kanssa; VANUPO sisältää linjauksia, mutta niiden käytännön toimenpiteiksi vieni jätetään hyvin avoimeksi. Näemme erityisesti tärkeänä, että Nuorisotyö pitäisi saada mukaan hyvinvointialueen yhdyspintatyöhön. Nuorisotyölle voisi olla myös muutoinkin toivottavaa kytkeytyä tulevaisuudessa entistä vahvemmin osaksi osaksi laajempaa hyvinvoinnin edistämistä ja "elämänkaari" ajattelua.

Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Kyseinen lausunto on tehty koontina Pirkanmaan kuntien nuorisopalveluiden esihenkilöiden verkoston keskustelua:

Kunnallisen nuorisotyön näkökulmasta, osaamiskeskus (KANUUNA) toiminnan loputtua tarvitaan vastaava organisoija ohjelmoimaan valtakunnallisten verkostojen toimintaa. Kunnissa toteutettava nuorisotyö ansaitsee valtakunnalliset sekä alueelliset rakenteet tukemaan kehittämistään. Erityisesti pienten kuntien osalta verkostomainen työ ja tuki on elintärkeää!

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

-

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Kyseinen lausunto on tehty koontina Pirkanmaan kuntien nuorisopalveluiden esihenkilöiden verkoston keskustelua:

Yleisesti huolestuttavin asia on, että ohjelmassa on selvä ja vakava ristiriita hallituksen nykyisten talouslinjausten ja leikkausten kanssa, mikä tuo epäuskottavuutta toteutumismahdollisuuksiin. VANUPO:n sisältöön ei ole juurikaan lisätty tai määritetty indikaattoreita toimenpiteitä toteutumisen arviointia varten. Samalla herää kysymykset myös VANUPO ja valtionavustuksien painoarvosta ohjaamaan kuntien nuorisotyötä ylipäättänsä. Keskustelua siitä missä määrin tätä tulisi olla, ei olla juurikaan nähty / käyty.

Kokonaisuudessaan toivomme että VANUPO olisi koherentimpi, selkeämpi ja konkreettisempi. Joissakin kohdissa on määriteltynä selkeitä vastuuta ja joissakin ei. Lisäksi toivoisi vielä selkeyttä vastuunjakoon; kuka käynnistää ja koordinoi mitäkin.

Erityisesti pienten kuntien osalta huolena on toimenpiteiden ja mallien toteutuminen (mutta ei vahvempi resurssointi) jotka eivät tälläkään hetkellä ulotu kaikkien kuntien ja niiden nuorten saataville - samalla kun resursseja tiedetään yleisesti leikattavan.

VANUPO:n läpileikkaavana ajatuksena kulkee nuorten tutustuminen kulttuuripalveluiden pariin. Tekstissä puhutaankin nuorisotyön edellytyksinä se, että toiminta toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, mutta tästä joukosta on unohtunut kulttuuritoimi. Kulttuuri itsessään mainitaan useissa koreissa ja toimenpiteissä, joten ehdottomasti tämä täytyy nostaa myös nuorisotyön yhteistyökumppanuuteen opetus-, sosiaali- ja liikuntatoimen sekä poliisin kanssa. Vapaa-aikapuolella yhtälöön soisi nostettavan myös kirjastopalvelut.

VANUPOSSA on nyt hyvin nostettu esiin nuorisopolitiikan monialaisuus ja poikkihallinnollisuus. Tärkeätä olisi saada tietoisuus tästä vastuusta ja näistä ohjelmassa nostetuista tehtävistä ihan kaikille nuorille palveluita järjestäville toimijoille asti käytäntöön. Miten tämä varmistetaan? Tärkeää on myös nuorisotyön profiloiminen ja terminologian yhdenmukaistaminen markkinointia ja nuorisotyön ymmärryksen sekä arvostuksen nostamista ajatellen.

Korhonen Antti
Nuorisokeskus Marttinen / Virtain kaupunki - Pirkanmaan kuntien
nuorisopalveluiden esihenkilöiden verkoston puolesta, Pirkanmaan
nuorisotyön aluekoordinaatio.